

ΑΡΧΕΙΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΚΑΙ

ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

«Τὸ γὰρ αὐτὸ νοεῖν ἐστὶν τε καὶ εἶναι»
ΠΑΡΜΕΝΙΑΔΗΣ

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ

† Heinrich Rickert Τακτ.Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου Heidelberg.—
Ernst Hoffman Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου Heidelberg. — Erich Frank
Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Marburg. — Guido Calogero Καθ. τοῦ
Πανεπιστημίου τῆς Φλωρεντίας. — Ραφ. Δήμου, Καθ. τοῦ Πανεπιστη-
μίου Harvard τῶν Ἡν. Πολ. τῆς Ἀμερικῆς — Κ. Τριανταφυλλόπου-
λος Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν. — August Faust Καθ.
τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Heidelberg. — Μιχ. Τσαμαδός. — Χ. Τζωρ-
τζόπουλος Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. — Franz Boehm
ὑφηγ. τοῦ Πανεπιστημίου Heidelberg. — Παν. Κανελλόπουλος. — Κων-
σταντῖνος Τσάτσος Καθ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. — Ἰωάν. Θεοδο-
ρακόπουλος Καθηγ. Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης. — Θεμ. Τσάτσος ὑφηγ.
Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ: Κ. Σ. ΠΑΠΑΔΟΓΙΑΝΝΗ

ΨΑΡΩΝ 41

1938

διὰ τῆς ἀναπαραγωγῆς. Ἡ κρίσις περὶ τοῦ καλοῦ καὶ κακοῦ, τοῦ ὠφελίμου ἢ βλαβεροῦ διὰ τὸν ὄργανισμὸν θὰ ἐξελιχθῆ βραδύτερον εἰς τὰς κρίσεις περὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ ἐν τῷ κόσμῳ. Οὕτω ὅλα τὰ ἐξετασθέντα ζητήματα κατέληξαν εἰς τὸ νὰ δείξουν ὅτι διὰ τὴν ὀρθὴν αὐτῶν λύσιν εἶνε ἀπαραίτητον νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὁ διάφορος τρόπος καθ' ὃν τὸ σῶμα μας εὐρίσκεται εἰς σχέσιν πρὸς τὴν νόησιν.

M. T.

Ἐμμανουὴλ Κάντ: Ἡ Ἠθικὴ Φιλοσοφία. I. Οἱ Ἀρχαὶ τῆς Μεταφυσικῆς τῶν Ἠθῶν. Μετάφραση μὲ πρόλογο, εἰσαγωγικὰς μελέτας γιὰ τὴ ζωὴ, τὴν προσωπικότητα καὶ τὴ φιλοσοφία τοῦ Κάντ καὶ σημειώματα Ν. Δ. Κορκοφίγκα.¹⁾

Ἡ φιλοσοφία τοῦ Κάντ ἀποτελεῖ σήμερα τὴ βάση καθὲς στερεῆς φιλοσοφικῆς παιδείας. Ὑπάρχουν φιλόσοφοι, ποὺ ἡ σκέψις τους εἶναι πιὸ ζωντανή, πιὸ θερμή, πιὸ ὠραία ἀπὸ τὴ σκέψις τοῦ Κάντ. Ἡ φωτιὰ τῆς γλώσσας τους καὶ τοῦ ἐρωτισμοῦ τους ἀνάβει καὶ τὴ δική μας ψυχὴ. Εἶναι ὅμως ἐπικίνδυνον νὰ στηρίζωμε ἐπάνω τους μιὰ φιλοσοφικὴ παιδεία, ποὺ δὲν θέλει νὰ προκαλέσῃ ἕνα στιγμιαῖο φιλοσοφικὸ φούντωμα, μιὰ στιγμιαία φιλοσοφικὴ μέθη, μὰ νὰ διαποτίσῃ καὶ νὰ μορφώσῃ φιλοσοφικὰ γιὰ πάντα μιὰν ὑπαρξή. Ἡ φιλοσοφικὴ παιδεία ἐνὸς νέου ποὺ θὰ στηρίζονταν κυρίως στὸ «Συμπόσιον» καὶ στὸ «Φαῖδρο» τοῦ Πλάτωνος ἢ στὸν «Ζαρατούστρα» τοῦ Νίτσε ἢ στὴ «Θανάσιμη Ἀρρώστεια» τοῦ Κήρκεγκάαρντ θὰ μᾶς φαίνονταν ὑποπτη. Θὰ φοβώμαστε μήπως τὸ φιλοσοφικὸ πάθος, ποὺ εἶναι φυσικὸ νὰ ξυπνοῦν τέτοια ἔργα στὴν ψυχὴ ἐνὸς νέου, δὲν εἶναι παρὰ μιὰ παροδικὴ ταραχὴ τῆς ἐπιφάνειάς τους, ποὺ ὄχι μόνον δὲν πηγάζει ἀπ' τὸ βάθος τους, μὰ οὔτε κἂν φθάνει ὡς αὐτό. Τὰ τελειότερα φιλοσοφικὰ δημιουργήματα δὲν μποροῦν νὰ χρησιμεύσουν ὡς στερεὸ θεμέλιο μιᾶς γνήσιας φιλοσοφικῆς παιδείας, ἀφοῦ ἡ ἐσωτερικὴ τους λάμψη εἶναι τέτοια, ὥστε ὁ ἀμύητος ἀκόμη κινδυνεύει νὰ νομίσῃ πὼς σ' αὐτὴν ἐξαντλεῖται τὸ περιεχόμενό τους καὶ ἡ οὐσία τῆς φιλοσοφίας. Ἡ φιλοσοφικὴ παιδεία πρέπει νὰ στηρίζεται σὲ μιὰ σκέψιν σὰν τοῦ Κάντ, ποὺ ἡ ἀσκητικὴ καὶ τραχεῖά της σοβαρότης δὲν μεθᾶ τὴν ψυχὴ μας, μὰ συγκλονίζει τὸ λόγον μας ὡς τίς ρίζες τοῦ τίς χωμένους στὰ βάθη τῆς ὑπαρξῆς μας. Γι' αὐτὸ θεωροῦμε πολὺ σωστὴ τὴν προσπάθειαν, ποὺ ἐδῶ καὶ

1) Ἀθήνα 1937.

λίγα χρόνια παρατηρείται στην Ελλάδα και πού αποβλέπει να κάμνη προσιτό στον τόπο μας τον Κάντ. Πρίν διδαχθούμε απ' την αλύγιστη σκληρότητά του τη σοβαρότητα της φιλοσοφικής πορείας, δεν θα γίνωμε ίκανοί να πλησιάσωμε αληθινά τις άλλες ωραιότερες φιλοσοφίες. Μόνο ή άχαρις σοβαρότης του Κάντ μπορεί να μᾶς διδάξη τὸ γνήσιο φιλοσοφικὸ βᾶδισμα. Μόνο ἂν συγκλονισθοῦμε ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὰ τόσο λίγο θελκτικὴ φιλοσοφία τοῦ Κάντ, θὰ πεισθοῦμε πὼς μᾶς κατέχει πραγματικὰ τὸ φιλοσοφικὸ πάθος. Γιὰ νὰ κάμωμε καὶ στον τόπο μας δυνατὴ τὴν σοβαρὴν φιλοσοφία, πρέπει, πρίν ἀπὸ κάθε ἄλλου φιλόσοφου τὸ ἔργο, νὰ κατακτήσωμε μὲ τὴν γλῶσσα μας τὸ ἔργο τοῦ Κάντ. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος πού δίνει τόση σπουδαιότητα στὴν τελευταία μεταφραστικὴ κ' ἑρμηνευτικὴ ἐργασία τοῦ Ν. Κορκοφίγκα.

Ὁ Ν. Κορκοφίγκας μᾶς χάρισε τελευταίως ἕναν πλούσιο τόμο μὲ μετάφραση τῶν «Ἀρχῶν τῆς μεταφυσικῆς τῶν Ἡθῶν» τοῦ Κάντ, μὲ πολλές ἑρμηνευτικὲς σημειώσεις καὶ μὲ μιὰν ἐκτεταμένη εἰσαγωγή, πού ζητᾶ νὰ φέρη πιὸ κοντὰ μας τὸν φιλόσοφο καὶ τὴ σκέψη του.

Ἄν καὶ ὁ Κάντ δὲν ὑπῆρξε λογοτέχνης, τὰ ἔργα του εἶναι ἀπὸ τὰ φιλοσοφικὰ ἐκεῖνα δημιουργήματα, πού καὶ ἡ πιὸ πιστὴ καὶ ἀκριβὴς μετάφραση μπορεί νὰ καταστρέψη. Ὁ Κάντ δὲν ἔκλεισε τὴ φιλοσοφικὴ οὐσία τῆς σκέψης του μέσα σὲ δόγματα, πού ὅποιοςδήποτε θὰ μπορούσε νὰ ἐπαναλάβῃ χωρὶς νὰ τὰ μεταβάλλῃ σὲ ἄδεια καὶ νεκρὰ σχήματα. Ἡ φιλοσοφία τοῦ Κάντ ὑπάρχει στὴ ζωντανὴ κίνηση τῆς σκέψης του, πού κανεὶς δὲν μπορεί νὰ νοιώσῃ, ἂν δὲν τὴν ζήσῃ. Γιὰ νὰ τὴν ζήσῃ ὁμοῦς πρέπει νὰ κατέχεται ἀπὸ τὸ πιὸ γνήσιο φιλοσοφικὸ πάθος.

Ὅποιος προσπαθεῖ νὰ καταλάβῃ τὸν Κάντ χωρὶς φιλοσοφικὸ πάθος, ματαισπονεῖ. Ἡ σημασία, πού οἱ λέξεις τοῦ Κάντ ἔχουν μέσα στὰ λεξικά, δὲν ἔχει καμμιά σχέση μὲ τὴν ἀληθινὴν φιλοσοφικὴν τους σημασία. Ἡ φιλοσοφικὴ οὐσία τῶν ἔργων τοῦ Κάντ δὲν βρίσκεται μέσα στὶς λέξεις τους, μὰ μέσα στὴ γλῶσσα τους. Ἄν καὶ ὁ Κάντ δὲν ἦταν λογοτέχνης, στὴν περίπτωση τῶν ἔργων του συμβαίνει ὅ,τι καὶ στὰ ποιήματα. Ὅπως δὲν μπορεί κανεὶς ν' ἀποδώσῃ σὲ μιὰν ἄλλην γλῶσσα ἕνα ποίημα, μεταφράζοντας πιστὰ λέξεις καὶ φράσεις του, ἔτσι δὲν εἶναι δυνατό νὰ μεταφέρῃ κανεὶς τὴν οὐσία μιᾶς φιλοσοφικῆς σκέψης σὲ μιὰν ἄλλην γλῶσσα μὲ τὴν ἀπλὴ ἐπανάληψη τῶν λέξεων καὶ τῶν φράσεων τοῦ φιλοσόφου. Ὅπως ὁ ποιητὴς δὲν μεταφράζεται παρὰ ἀπὸ ποιητὴ, ἔτσι καὶ ὠρισμένοι φιλόσοφοι δὲν μεταφράζονται παρὰ ἀπὸ φιλόσοφο. Οἱ γενικὲς αὐτὲς παρατηρήσεις ἦταν ἀναγκαῖες γιὰ νὰ νοιώσουμε τὴ σημασία μιᾶς μετάφρασης σὰν τοῦ Κορκοφίγκα. Καθὼς μᾶς δείχνουν οἱ εἰσαγωγικὲς μελέτες τοῦ βιβλίου του, ὁ Κορκοφίγκας κατέχεται ἀληθινὰ ἀπὸ τὸ φιλοσοφικὸ πάθος. Γι' αὐτὸ κατώρθωσε στὴ μετάφρασή του νὰ μὴ μᾶς δώσῃ ἀπλῶς μιὰν ἐπανάληψη τῶν νοημάτων τοῦ Κάντ, μὰ νὰ μᾶς δώσῃ ζωντανὴν τὴ σκέψη τοῦ φιλόσοφου στὴ γλῶσσα μας. Αὐτὸ δὲν ὀφείλεται μόνο στὸ ὅτι ὁ Κορκοφίγκας χρησιμοποίησε στὴ μετάφρασή του μιὰ ζωντανὴ δημοτικὴ γλῶσσα. Εἴμαστε

βέβαιοι, πώς ἂν ὁ Κορκοφίγκας μετέφραζε στὴν καθαρεύουσα τὸ ἔργο τοῦ Κάντ, πάλι ἡ ζωντανία δὲν θὰ ἔλειπε ἀπὸ τὴν ἐργασία του. Εἴμαστε βέβαιοι, πὼς τὸ φιλοσοφικὸ πάθος τοῦ Κορκοφίγκα θὰ εἶχε τὴ δύναμη νὰ θερμάνη κι' αὐτὴ τὴν καθαρεύουσα.

Ἡ Κορκοφίγκας δὲν μετέφρασε ἀπλῶς τίς «Ἀρχές τῆς Μεταφυσικῆς τῶν Ἠθῶν». Γι' αὐτὸ ἡ ἐργασία του εἶναι τόσο ζωντανή. Ἡ ἐσωτερικὴ φωτιὰ τοῦ Κορκοφίγκα εἶναι τέτοια, ὥστε κατῶρθωσε στὴν εἰσαγωγή τοῦ βιβλίου του νὰ μᾶς παρουσιάσῃ θερμὴ κι' αὐτὴ τὴν τόσο ψυχρὴ ζωὴ τοῦ Κάντ. Δὲν συνιστοῦμε μόνο τὴ μεταφραστικὴ ἐργασία τοῦ Κορκοφίγκα καὶ τίς πολύτιμες σημειώσεις της. Ὅποιος κατέχεται ἀπὸ τὸ φιλοσοφικὸ πάθος πραγματικά, θὰ εἶναι πρόθυμος νὰ τοῦ συγχωρήσῃ τὴ μεγαλοστομία τῶν εἰσαγωγικῶν του μελετῶν καὶ τὰ πολλὰ του θαυμαστικά. Βρισκόμαστε μπροστὰ σ' ἓνα δυνατὸ κι' ἀσυγκράτητο μεταφυσικὸ πάθος. «Ἡ μεταφυσικὴ ἀλήθεια εἶναι ἡ ἄβυσσος τῶν ἀβύσσων τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος! Ἡ μεταφυσικὴ σκέψη τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ γκρεμνὸ πέφτει σὲ γκρεμνὸ καὶ ἀπὸ ἄβυσσο σὲ ἄβυσσο! Ἡ ζωὴ μας ζώνει ἀπέραντος ὠκεανὸς αἰωνίου μεταφυσικοῦ κοσμικοῦ μυστηρίου!» Θᾶλεγε κανεὶς πὼς ὁ συγγραφεὺς ζητᾷ μὲ αὐτὲς τίς φωνές ν' ἀρπάξῃ τὸν σημερινὸ Ἕλληνα, στὸν ὁποῖον ἀπευθύνεται ἡ ἐργασία του, νὰ τὸν τραντάξῃ καὶ νὰ τοῦ ἀνοίξῃ τὰ μάτια γιὰ τὴν ἀλήθεια, ποὺ μόνη δίνει ἀξία στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἐργασία τοῦ Κορκοφίγκα δὲν εἶναι μόνο μιὰ εὐσυνείδητη μεταφραστικὴ κ' ἐρμηνευτικὴ ἐργασία, μὰ κ' ἓνα κήρυγμα φιλοσοφικό.

Δημήτριος Καπετανάκης